

OPIS PROJEKTA

Seminar

„Antisemitizam, holokaust, stradanja – prošlost u sadašnjosti”

9. – 11. studenog 2020., Zagreb

Partneri na projektu:

**Gradski ured za kulturu Grada Zagreba
Festival suvremenog židovskog filma Zagreb**

Zagreb, listopad 2020.

Sažetak

Seminar „**Antisemitizam, holokaust, stradanja – prošlost u sadašnjosti**”, program je koji je osmislio i provodi Centar za promicanje tolerancije i očuvanje sjećanja na holokaust iz Zagreba (dalje u tekstu Centar). Centar je ustanova u kulturi čiji su osnivači Grad Zagreb i Udruga Festival suvremenog židovskog filma.

Seminar je osmišljen u svrhu edukacije jedne od najvažniji društveno odgovornih skupina – izravnih sudionika u stvaranju javnog mnijenja (*opinion makera*) – novinara i budućih novinara, o potrebama i vrijednostima točnog i argumentiranog prenošenja i javnog prikazivanja istine o antisemitizmu, holokaustu i stradanjima.

Seminar doprinosi razvoju medijske kulture jer izravno doprinosi etičnosti i etičkim standardima u medijskom izvještavanju, komentiranju i prikazivanju antisemitizma, holokausta i stradanja; detaljno i ilustrativno, suvremenim medijima, metodama i tehnikama, približava prisutnost sadržaja i poruka antisemitizma, holokausta i stradanja u kulturi, književnosti, filmu, umjetnosti, napose glazbenom stvaralaštvu i jeziku, kako u europskom i hrvatskom stvaralaštvu tijekom posljednjih sedamdeset godina, tako i u suvremenom društvenom i kulturnom životu Hrvatske i Europe. Seminar donosi povijesne činjenice i spoznaje o antisemitizmu, holokaustu i stradanjima u Hrvatskoj i Europi, koje bi svaki novinar trebao znati kako bi mogao razlučiti istinu i činjenice od povijesnih preinaka, mitomanija i lažiranja karaktera ustaškog režima u NDH i karaktera nacističkih i fašističkih režima prije, tijekom i poslije Drugog svjetskog rata do danas.

Na provedbi seminara Centar želi surađivati s Hrvatskim novinarskim društvom, svim medijskim kućama i servisima koji djeluju i kojima je sjedište u Zagrebu te s fakultetima i Sveučilištima na kojima se odvijaju studiji novinarstva, komunikologije, sociologije, povijesti i politologije, fakultetima koji seminar žele prihvatiti kao gostujući program, što je jedan od ciljeva projekta.

Plan i vrste aktivnosti

Seminar „**Antisemitizam, holokaust, stradanja – prošlost u sadašnjosti**” realizirat će se **kao gostujući program na fakultetima, strukovnim novinarskim udruženjima ili u pojedinim medijskim kućama** kroz:

- **niz predavanja s pratećim filmskim, fotografskim, glazbenim, književnim, kulturološkim i povijesnim ilustracijama i sadržajima**
- **stručne radionice**
- **rasprave, okrugle stolove, *tolerance talk-ove***

Seminar je oblik edukacije novinara i urednika hrvatskih i zagrebačkih medijskih izdavačkih kuća, uključujući sve tiskane, elektronske medije, javne servise i komercijalne radijske i televizijske postaje, internetske portale i dr.

Seminar je zamišljen kao oblik izvanredne edukacije, sa statusom gostujućeg programa za studente i poslije diplomante studija novinarstva, komunikologije, sociologije, politologije i povijesti.

Seminar će trajati od 9. do 11. studenog 2020.

**„Antisemitizam, holokaust, stradanja – prošlost u sadašnjosti”
9. – 11. studenog 2020.**

Vrijeme	Tema	Predavač
9. STUDENOG 2020., PONEĐJELJAK		
9.00 do 10.30 Predavanje	„Antisemitizam i holokaust: Kako i zašto su njemačke i ine europske crkve pale na kršćanskom ispitu istine i ljubavi”	dr. sc. Peter Kuzmič
10.45 do 12.15 Predavanje	„Antisemitizam, holokaust i stradanja u modernoj Europi (od 1920. do danas)”	dr. sc. Goran Hutinec
12.30 do 13.45 Predavanje	„Antisemitizam – <i>Protokoli Sionskih mudraca</i> “	dr. sc. Nebojša Blanuša
15.00 do 16.30 Predavanje	„Film kao povijesni izvor i propaganda – dokumentarna građa i filmovi o antisemitizmu, holokaustu i stradanjima”	Daniel Rafaelić
10. STUDENOG 2020., UTORAK		
9.00 do 10.30 Predavanje	„Antisemitizam, holokaust i stradanja – mediji između profesionalnog i etičkog novinarstva i krivotvorenja i govora mržnje”	dr. sc. Gordana Vilović
10.45 do 12.15 Predavanje	„Antisemitizam, holokaust i stradanja u NDH”	dr. sc. Ivo Goldstein
12.30 do 13.45 Predavanje	„Film kao povijesni izvor i propaganda – dokumentarna građa i filmovi o antisemitizmu, holokaustu i stradanjima za vrijeme NDH”	Daniel Rafaelić
15.00 16.30 Predavanje	„Antisemitizam, holokaust i stradanja u svjetskoj književnosti”	Igor Hofman
16.45 do 18.15 Stručna radionica	„Nestale obitelji u holokaustu i stradanjima – metodologija istraživanja i vodič za potomke”	dr. sc. Ljiljana Dobrovšak
11. STUDENOG 2020., SRIJEDA		
9.00 do 10.30 Predavanje	„ <i>Od Preživjeli iz Varšave do Kvarteta za kraj vremena</i> ”	Tonči Bilić
10.45 do 12.15 Stručna radionica	„ <i>Cigansko pitanje mora biti riješeno</i> ili kako je stradanje Roma u NDH prikazano u hrvatskim medijima uoči, za vrijeme i nakon Drugog	dr. sc. Danijel Vojak

	svjetskog rata“	
12.30 do 14.30 Predavanje i rasprava	„Suvremeni pristupi poučavanja o antisemitizmu, holokaustu i stradanjima“	Loranda Miletić

9. STUDENOG 2020., PONEDJELJAK

I. ETIČNOST U MEDIJSKOM IZVJEŠTAVANJU, KOMENTIRANJU I PRIKAZIVANJU ANTISEMITIZMA, HOLOKAUSTA I STRADANJA

Etika je već duže vrijeme goruće pitanje suvremenih medija. Manipulacije, govor mržnje, skandali, povrede dostojanstva čovjeka, ljudskih prava, senzacionalizam, nanijeli su novinarstvu neprocenjivu štetu.

Raspravljano o etičnosti kao jednoj od **tematsko-programskih cjelina seminara** uključuje i etičnost u medijskom izvještavanju, komentiranju, a posebno valja naglasiti etičnost kada su u pitanju ogromna ljudska stradanja i žrtve masovnih ubojstava, genocida i smaknuća tijekom antisemitističkih ispada, holokausta i stradanja Židova, Srba, Roma, Hrvata, civila, političkih neistomišljenika.

Uz ovu tematsko-programsku cjelinu predviđena su predavanja s raspravom, uz video i novinske primjere i ilustracije.

Predavanje i rasprava:

dr. sc. Peter Kuzmič, profesor etike i dugogodišnji rektor Evanđeoskog teološkog fakulteta u Osijeku

„Antisemitizam i holokaust: Kako i zašto su njemačke i ine europske crkve pale na kršćanskom ispitu istine i ljubavi”

Kao suštinsko etičko pitanje nameće se dvojba je li se antisemitizam morao dogoditi i oblikovati u novim suvremenim društvenim okolnostima, je li se holokaust i stradanje Židova, Srba, Roma, Hrvata i cijelog niza drugih europskih naroda, civila, uopće trebao dogoditi? Je li se nacistički i fašistički rasistički stroj mogao i trebao prije zaustaviti? Kao potresna etička i duboko moralna dvojba, nameće se pitanje odgovornosti i osjećaja krivice svijeta, međunarodnih institucija, organizacija, utjecajnih foruma i pojedinaca. U tom smislu se kao moralna dilema i praktički uvijek otvoreno pitanje nameće misao jesu li i crkve u Njemačkoj i širom Europe mogle učiniti više da se antisemitizam, holokaust i stradanja naroda spriječe.

II. POVIJESNE ČINJENICE O ANTISEMITIZMU, HOLOKAUSTU I STRADANJIMA U HRVATSKOJ I U EUROPI

U ovoj tematsko-programskoj cjelini seminara kroz dvije podteme realizirane kroz dvije teme u dva dana, želimo polaznicima seminara pružiti niz relevantnih spoznaja i informacija o antisemitizmu, holokaustu i stradanjima u Europi, a posebno u Hrvatskoj. Radi se o znanstveno potvrđenim i prihvaćenim spoznajama, odnosno o činjenicama o antisemitizmu, holokaustu i stradanjima u Europi i Hrvatskoj koje bi svaki novinar i urednik, svaki student novinarstva ili komunikologije, budući novinar ili urednik, povjesničar, komunikolog ili sociolog trebao znati. Riječ je o temeljnom skupu spoznaja i neupitnih činjenica o postojanju, načinu djelovanja i karakteru fašističkih, nacističkih režima i neonacističkih pokreta i udruga u suvremenoj Europi, o postojanju, načinu djelovanja, karakteru NDH i ustaškog režima, o događajima, službenim dokumentima, zakonskim odredbama o svjedočanstvima zločina počinjenim u holokaustu i stradanjima na području Europe, Hrvatske i susjednih država nad Židovima, Srbima, Romima, Hrvatima, civilima i neistomišljenicima navedenih režima, ali i o antifašističkom otporu nacističkom i ustaškom režimu, odnosno antifašizmu u Europi i Hrvatskoj. Stečena znanja sudionicima će pomoći da u svojem javnom, profesionalnom, društvenom i medijskom djelovanju ne dođu u prigodu i nesvjesno počnu pomagati reviziji suvremene europske povijesti ili promicanju ideja koje žele promijeniti povijesne činjenice u cilju suvremene rehabilitacije nacističkih režima u Europi i Hrvatskoj.

Za ovu tematsko-programsku cjelinu predviđena su predavanja uz video prezentaciju dokumentarne građe, inserte i ilustracije filmske dokumentarne građe te rasprava sudionika seminara.

Predavanje i rasprava:

dr. sc. Goran Hutinec, docent na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu
„Antisemitizam, holokaust i stradanja u modernoj Europi (od 1920. do danas)”

Predavanje će obuhvatiti procese u svim europskim središtima i državama (Francuska, Rusija, Njemačka, Češka, Poljska) u kojima su antisemitistički pokreti djelovali još od sredine 19. stoljeća, ali su svoju izravnu političku organizaciju i aktivnost dobili nakon svršetka Prvog svjetskog rata. U uvjetima velike ekonomske krize formiraju se i pokreti koji će se, temeljeni na antisemitskim tradicijama, pretvoriti u začetnike i provoditelje holokausta i stradanja. Na istim osnovama, u drugačijem obliku i drugačijim vremenima, takve se tendencije osjećaju i u današnjoj modernoj Europi, od Sjevera do Juga.

III. ANTISEMITIZAM – ZAVJERENIČKI DISKURS

Predavanje i rasprava:

dr. sc. Nebojša Blanuša, prof. na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu
„Antisemitizam – Protokoli Sionskih mudraca”

U predavanju će se prezentirati procesi širenja antisemitskih ideja i stvaranja diskursa o navodnim urotama Židova, koji svoje uporište nalaze u „Protokolima Sionskih mudraca”, od kraja 19. stoljeća do kraja 20. stoljeća. Predavanje će pokazati i svojevrsno putovanje „Protokola Sionskih mudraca” po Balkanu te usporedno i rast antisemitizma i protužidovskog raspoloženja u svim balkanskim državama. Također će se prikazati zašto su „Protokoli Sionskih mudraca” uporište za sve moderne antisemitske ideje i pokrete i zašto su poslužili kao osnovica za „konačno rješenje” židovskog pitanja. Predavanje će obuhvatiti i sasvim aktualne i suvremene oblike izražavanja antisemitizma, kao što je pokret i internetska platforma „QAnnon” (anonimni Q).

IV. ANTISEMITIZAM, HOLOKAUST I STRADANJA NA FILMU

Predavanje i rasprava:

Daniel Rafaelić, povjesničar filma

„Film kao povijesni izvor i propaganda – dokumentarna građa i filmovi o antisemitizmu, holokaustu i stradanjima”

U sklopu ovog predavanja planiraju se prikazati inserti iz dokumentarnih filmova Georga Stevensa iz 1945. godine, iz nacističkih logora smrti, koji su poslužili kao dokazi na Nürnberškom procesu, dijelovi prvog poslijeratnog poljskog dokumentarnog filma o holokaustu i stradanjima iz 1948. godine „**Posljednja postaja**”, redateljice Wande Jakobovske te dokumentarni film „**Jasenovački memento**,” redatelj Bogdana Žižića iz 2016. godine.

O predavačima:

dr. sc. Peter Kuzmič, teolog, redoviti profesor etike i godinama rektor Evanđeoskog teološkog fakulteta u Osijeku. Teologiju je studirao na Harvardu, pedagogiju i humanističke znanosti u Njemačkoj, Velikoj Britaniji i SAD-u, gdje je i magistrirao. Doktorirao je na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Jedan od utemeljitelja ETF u Osijeku, prve protestantske visokoškolske ustanove na ovim prostorima. Predavao je u više od 80 država, predsjedavao Teološkoj komisiji Svjetske evangelističke alijanse i Lausanskog odbora. Jedan od utemeljitelja Hrvatskog helsinškog odbora. Autor šest knjiga iz biblijskog prevodilaštva, hermeneutike i teologije.

dr. sc. Goran Hutinec, diplomirao povijest i doktorirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu s temom iz zagrebačke urbane povijesti između dva rata. Docent je na Katedri za hrvatsku povijest Odsjeka za povijest Filozofskog fakulteta. Suautor je knjige „Povijest Zagreba” (20. stoljeće), autor desetak znanstvenih članaka vezanih za pitanja međuraća i 20. stoljeća. Trenutno se posebno bavi istraživanjima progona Židova u Varaždinu od 1941. do 1945. te deportacijama Židova iz Zagreba u Auschwitz 1942. i 1943. godine.

dr. sc. Nebojša Blanuša, izvanredni profesor na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu, kolegiji Socijalna i Politička psihologija. Doktorirao 2009. na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Autor knjige „Teorija zavjera i hrvatska politička zbilja”. Bavi se problematikom kulturalne traume i suočavanja s nasilnom prošalošću.

Daniel Rafaelić, povjesničar filma, diplomirao povijest na Filozofskom fakultetu. Radio u Hrvatskoj kinoteci – Hrvatskom državnom arhivu kao filmski arhivist. Istraživač je hrvatske i svjetske povijesti filma. Pronašao je filmove Oktavijana Miletića „Kroatisches Baurenleben” i „Agram, iz 1943. i 1944. godine. Suradnik je na Akademiji dramske umjetnosti i Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Autor je knjige „Kinematografija u NDH”. Zaslužan je za DVD izdanje hrvatskog igranog filma „Lisinski” iz 1944. godine.

10. STUDENOG 2020., UTORAK

I. ETIČNOST U MEDIJSKOM IZVJEŠTAVANJU, KOMENTIRANJU I PRIKAZIVANJU ANTISEMITIZMA, HOLOKAUSTA I STRADANJA

Predavanje i rasprava uz video i novinske primjere i ilustracije:

dr. sc. Gordana Vilović, profesorica na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu

„Antisemitizam, holokaust i stradanja – mediji između profesionalnog i etičkog novinarstva i krivotvorenja i govora mržnje”

Predavanje će naglasiti pitanja etičke naravi koja će potaknuti raspravu o problemima s kojima se novinari i urednici najčešće susreću kada su u pitanju stari i suvremeni antisemitizam, holokaust i stradanja: krivotvorenje podataka i izvora, govor mržnje, prijevara autorstva, prikrivanje informacija i povijesni falsifikati, sukob interesa, napad na privatnost, povreda autorskih prava i *fake news*.

Posebno će se naglasiti elementi kodeksa novinarske etike i smjernice novinarske etike: istinitost i točnost, poštenje i nepristranost, poštovanje osobnosti i privatnosti, neovisnost o pojedinim interesima i društvenim i političkim interesnim skupinama, odgovornost prema društvenoj zajednici i društvenim dobrima, poštivanje zakona, morala i normi dobrog ukusa i pristojnosti.

II. POVIJESNE ČINJENICE O ANTISEMITIZMU, HOLOKAUSTU I STRADANJIMA U HRVATSKOJ I U EUROPI

Predavanje s raspravom i ilustracijama:

dr. sc. Ivo Goldstein, profesor na Filozofskom fakultetu u Zagrebu

„Antisemitizam, holokaust i stradanja u NDH”

Sustavno istrebljenje ne-arijevskih naroda, koje je pokrenula nacistička Njemačka, u NDH je, uz intenzivno sudjelovanje i suradnju ustaškog režima, provedeno počevši od lipnja/srpnja 1941. godine. Započelo se s likvidacijom Židova, potom Roma i Srba, Hrvata te političkih neistomišljenika. Većina je likvidirana u logoru Jasenovac i drugim logorima na području NDH, a značajan broj osoba isporučen je na likvidaciju nacističkoj Njemačkoj, deportacijama Židova u koncentracijski logor Auschwitz, o čemu ćemo čuti i nova saznanja. U predavanju će se naglasiti nesmiljeno provođenje rasističke politike protiv Židova i Roma, a prenošenjem rasističkih zakona ista se politika primijenila i protiv Srba u Hrvatskoj.

Posebno poglavlje bit će posvećeno rasnim zakonima u NDH, „konačnom rješenju” i logoru Jasenovac.

Osim stradanja, mučenja i masovnog ubijanja Srba u koncentracijskim logorima, posebno u Jasenovcu, što je dovelo do velikog broja od, procijenjeno, nekoliko stotina tisuća Srba na području NDH, u predavanju će se govoriti i o dvama slabije poznatim oblicima stradanja Srba u NDH: prisilnim i organiziranim iseljavanjima Srba iz NDH i vjerskim prijelazima Srba na rimokatoličku i grkokatoličku vjeroispovijest.

Bit će riječi i o ukupnom broju žrtava za svaki od pojedinih naroda, o svjedočanstvima preživjelih kao i o iskazanoj solidarnosti hrvatskog naroda sa Židovima, Srbima i Romima, potom o antifašističkom otporu ustaškom režimu i nacističkoj i fašističkoj okupaciji Hrvatske.

III. ANTISEMITIZAM, HOLOKAUST I STRADANJA NA FILMU

Predavanje i rasprava:

Daniel Rafaelić, povjesničar filma

„Film kao povijesni izvor i propaganda – dokumentarna građa i filmovi o antisemitizmu,

holokaustu i stradanjima za vrijeme NDH"

Predavanje i prezentacija te analiza dokumentarne filmske građe, filmova i dokumenata, temelji se na izboru iz „**Hrvatskog slikopisa**”, materijala Državnog slikopisnog zavoda NDH („**Straža na Drini**”, „**Dubrovnik**”), na izboru iz „**Filmskog žurnala u rieči i slici**” što je početak prave ustaške propagande, na izboru građe iz **Bundesarchiva** i **Filmarhiva** iz Berlina te dokumentima poput Zakonske odredbe o zaštiti narodne i arijske kulture hrvatskog naroda, iz lipnja 1941.

U sklopu ovog predavanja prikazat će se dio dokumentarnog filma „**Jasenovac**”, redatelja Gustava Gavrina i Koste Hlavatyja, i dio dokumentarnog filma „**Potomci Mojsije Rosenberga: Stradanje Židova 1941.-1945.**” (2. dio), snimanog na prostorima logora Stara Gradiška i Jasenovac.

IV. ANTISEMITIZAM, HOLOKAUST I STRADANJA U KNJIŽEVNOSTI

Predavanje, rasprave i ilustracije:

Igor Hofman, predavač na Filozofskom fakultetu u Zagrebu

„Antisemitizam, Holokaust i stradanja u svjetskoj književnosti”

Kroz prikaz antisemitizma, holokausta i stradanja u književnosti, predavanje s ilustracijama i čitanjem pojedinih odlomaka i raspravom, obuhvatit će najistaknutije pisce svjetske književnosti: Imru Kertesza, Jeana Ameryja, Prima Levija i Danila Kiša.

Njihova djela razmotrit će se u kontekstu teorijskih promišljanja holokausta Giorgia Agambena, Theodora

Adorna, Berela Langa, Hane Arendt i drugih. Osobit naglasak stavit će se na odnose holokausta i kulture,

holokausta unutar napetosti etičkih i estetičkih pozicija, problema estetizacije i užitka u tekstu koji se dotiče

stradanja, praznine u svjedočenjima o antisemitizmu i holokaustu.

V. STRUČNE RADIONICE

Stručne radionice su nadogradnja pojedinim ciklusima seminara.

dr. sc. Ljiljana Dobrovšak, znanstvena savjetnica u Institutu za društvene znanosti Ivo Pilar u Zagrebu

„Nestale obitelji u holokaustu i stradanjima – metodologija istraživanja i vodič za potomke”

Na radionici će polaznici seminara na primjerima istraživanja članova obitelji nestalih za vrijeme holokausta i stradanja doznati kako preživjeli potomci korištenjem posebne metodologije i građe mogu istraživati podrijetlo umrlih ili nestalih članova svoje obitelji bez obzira kojem narodu ili vjerskoj skupini pripadaju.

U sklopu radionice će se prikazati i dijelovi dokumentarnog filma „**Priča o Evi Schwarz**” redatelja Ivica Dleska, proizvodnja HRT, 2018. koji je svojevrsno filmsko istraživanje o sudbini pripadnika jedne obitelji međimurskih Židova stradalih u holokaustu.

O predavačima:

dr. sc. Gordana Vilović, diplomirana politologinja, profesorica novinarstva na Fakultetu političkih znanosti, nositeljica kolegija Novinarska etika, Istraživačko novinarstvo, Mediji i različitosti, Novinarska profesija: propisi i praksa. Začetnica javnog govora o etičnosti u hrvatskim medijima, kritike govora mržnje u hrvatskom novinarstvu. Autorica poznate knjige „Etika novinarstva” (zajedno sa Sherri Ricchiardi i Stjepanom Malovićem), koja je doživjela više izdanja.

dr. sc. Ivo Goldstein, povjesničar, diplomat, zaposlen od 1980. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. U trajnom je zvanju redovnog profesora. Bavio se bizantologijom i hrvatskom povijesti srednjeg vijeka, kao i poviješću Židova u Hrvatskoj, a od sredine 1990-ih godina bavi se različitim aspektima hrvatske povijesti 20. stoljeća. Autor je 30-ak knjiga i oko 200 znanstvenih radova objavljenih u Hrvatskoj i u inozemstvu. Posebno se izdvajaju knjige „Hrvatski rani srednji vijek”, „Hrvatska povijest”(hrvatsko, englesko i albansko izdanje), koautor je „Hrvatskog enciklopedijskog rječnika“. Napisao je knjigu „Holokaust u Zagrebu“, zajedno sa Slavkom Goldsteinom, „Židovi u Zagrebu 1918-1941”, te „Zagreb 1941.-1945.” Zajedno sa Slavkom Goldsteinom napisao je „Jasenovac i Bleiburg nisu isto” i „Tito”. Preveo je i pripremio traktat Theodora Herzla „Židovska država”, temeljni programatski tekst cionističkog pokreta. Bio je veleposlanik RH u Francuskoj i pri UNESCO-u.

Daniel Rafaelić, povjesničar filma, diplomirao povijest na Filozofskom fakultetu. Radio u Hrvatskoj kinoteci – Hrvatskom državnom arhivu kao filmski arhivist. Istraživač je hrvatske i svjetske povijesti filma. Pronašao je filmove Oktavijana Miletića „Kroatisches Baurenleben” i „Agram, iz 1943. i 1944. godine. Suradnik je na Akademiji dramske umjetnosti i Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Autor je knjige „Kinematografija u NDH”. Zaslužan je za DVD izdanje hrvatskog igranog filma „Lisinski” iz 1944. godine.

Igor Hofman, studirao sociologiju i filozofiju na Hrvatskim studijima, komparativnu književnost i filozofiju diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Bio je leksikografski urednik u „Školskoj knjizi” pa leksikograf u LZMK. Od 2016. godine urednik je svjetske književnosti u „Hrvatskoj enciklopediji“. Vanjski je suradnik Odsjeka za hungarologiju, turkologiju i judaistiku na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje za studente judaistike održava nastavu iz kolegija „Židovska književnost na drugim jezicima” i „Holokaust u kulturi”.

dr. sc. Ljiljana Dobrovšak, diplomirala povijest na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Na istom Fakultetu magistrirala i doktorirala. Zaposlena je kao znanstvena savjetnica i docent u Institutu za društvene znanosti Ivo Pilar. Autorica je triju knjiga, kourednica četiri zbornika radova, autorica više znanstvenih članaka. Sudjelovala je u radu više međunarodnih i domaćih skupova. Područje znanstvenog interesa joj je povijest Židova i povijest nacionalnih manjina u Hrvatskoj, Prvi svjetski rat, iseljništvo i hrvatske manjine.

11. STUDENOG 2020., SRIJEDA

I. ANTISEMITIZAM, HOLOKAUST I STRADANJA IZRAŽENA U GLAZBI

Predavanje, tonska radionica i rasprava:

Tonči Bilić, dirigent

„Od Preživjeli iz Varšave do Kvarteta za kraj vremena”

Da bi se razumjela glazbena priča o antisemitizmu i stradanjima, u predavanju će se poći od glazbenog romantizma 19. stoljeća, ideje slobode i Ludwiga van Beethovena i njegove dvije simfonije – **III. „Erioice”**, u slavu Napoleona Bonapartea i **V. simfonije u C molu op.60**, kojom razočaran u Napoleona i njegovu odluku da se proglasi carem, Beethoven slavi ideju slobode. Tu Beethovenovu glazbenu ideju slobode slomili su i ugušili nacisti. Kao prva glazbena reakcija na holokaust i stradanje Židova pojavio se Arnold Schoenberg i kantata **„Preživjeli iz Varšave”** („A Survivor from Warsaw”), djelo posvećeno žrtvama antisemitizma i holokausta.

Djelo koje se treba čuti je **„Babi Yar”**, Dmitrija Šostakoviča, zapravo njegova 13. simfonija, prema poemi Jevgenija Jevtušenka, posvećena stradanju i masakru nad 34.000 ukrajinskih Židova, koje su pripadnici njemačkih okupacijskih SS trupa i ukrajinski kvislinzi strijeljali u samo dva dana u rujnu 1941., u selu Babi Yar, blizu Kijeva.

Posebno značajna glazbena ilustracija i reakcija na nacističke logore širom Europe je djelo francuskog skladatelja i pijanista Oliviera Messiaena **„Kvartet za kraj vremena”** nastao u apokaliptično vrijeme Njemačke okupacije Francuske 1940./1941. Kao zarobljenik u njemačkom logoru Messiaen je djelo skladao za čudan kvartet i u logoru ga izveo.

Predavanje na seminaru o glazbi posvećenoj antisemitizmu, holokaustu i stradanjima namjerava se dotaći i teme demistifikacije zlouporabe R. Wagnera u propagandne nacističke svrhe.

U predavanju će se posebno istaknuti i hrvatski skladatelji koji su stvarali djela inspirirana stradanjem, primjerice Stanko Horvat („Kolo bola”, „Jama” prema poemi I. G. Kovačića).

II. STRUČNE RADIONICE

Stručne radionice su nadogradnja tematskim ciklusima seminara.

Predavanje, analiza tekstova iz publikacija i rasprava:

dr. sc. Danijel Vojak, viši znanstveni suradnik u Institutu za društvene znanosti Ivo Pilar u Zagrebu

„Cigansko pitanje mora biti riješeno ili kako je stradanje Roma u NDH prikazano u hrvatskim medijima uoči, za vrijeme i nakon Drugog svjetskog rata“

Iako romsko stanovništvo na području Hrvatske živi više od šest stoljeća, njihov suživot s hrvatskim stanovništvom obilježen je čestim i nasilnim sukobima, unutar kojih se odvijala politika represivne romske asimilacije od strane državnih i lokalnih vlasti. Vrhunac represije dogodio se za vrijeme Drugog svjetskog rata, kada ustaše prema Romima provode genocidnu politiku.

Sudionicima radionice bit će pripremljeni materijali iz različitih periodičnih publikacija uoči, za vrijeme i nakon Drugog svjetskog rata, koji će polaznici analizirati. Nakon analize slijedi rasprava.

Na taj će se način doći do odgovora na pitanje kako su mediji pisali o stradanju Roma u NDH, odnosno jesu li se napisali o stradanju Roma u medijima, u različitim vremenskim razdobljima, razlikovali ili ne. Usporedit će se takvo tretiranje ratnog stradanja Roma u medijima sa stradanjima židovskog, srpskog i drugog stanovništva. Istodobno se otvara mogućnost sagledavanja problema romske nacionalne zajednice u Hrvatskoj danas.

Analizom će biti obuhvaćeni materijali iz Vjesnikove novinske dokumentacije koja se danas čuva u Hrvatskom državnom arhivu.

III. STRUČNE RADIONICE

Stručne radionice su nadogradnja tematskim ciklusima seminara.

Predavanje i rasprava:

Loranda Miletić, profesorica povijesti, viša savjetnica za nastavu povijesti u Agenciji za odgoj i obrazovanje, Ispostava Zadar

„Suvremeni pristupi poučavanju o antisemitizmu, holokaustu i stradanjima”

Radionica se bavi suvremenim pristupima poučavanja i učenja o antisemitizmu, holokaustu i stradanjima, ali i profesionalnim izazovima i dvojbama pred kojima se nalaze oni koji se bave ovim temama, prije svega studenti, nastavnici, novinari, učitelji, političari. Sudionici radionice će se upoznati s procesom poučavanja o holokaustu i stradanjima u Republici Hrvatskoj; osvijestiti osobne i profesionalne dvojbe i izazove u pristupu ovoj temi; odrediti koje strategije (ne) bi bilo pedagoški opravdano koristiti u pristupu antisemitizmu, holokaustu i stradanjima; istraživati zašto je važno poučavati o izborima i moralnim dilemama ljudi u prošlosti.

Analizom materijala koji se bavi različitim izborima i posljedicama tih izbora, istražiti će se kompleksnost prirode ljudskog ponašanja u izvanrednim uvjetima rata, ali i propitati kakav je potencijal poučavanja o antisemitizmu, holokaustu i stradanjima u svrhu sprječavanja novih mogućih zločina protiv čovječnosti.

Radionica naglašava ljudsku dimenziju holokausta i stradanja u kojoj pojedinci imaju sposobnost donositi odluke i prema njima djelovati, čak i onda kada izgleda da izbora nema. Pojedinci su planirali i provodili genocid europskih Židova i velikih stradanja brojnih drugih naroda, donosili su odluku da će u tome sudjelovati. Oni koji su spašavali Židove, Srbe, Rome i pripadnike drugih naroda također su donosili odluke o tome. Baš kao i oni koji su sve to samo promatrali. Nisu štetili, ali nisu ni pomagali. Različiti izbori su vodili dramatično različitim djelovanjima.

I što onda naučiti iz tragedije antisemitizma, holokausta i stradanja nedužnih ljudi i cijelih naroda?

Možemo naučiti da se „genocid zbio u srcu Europe. I da će uvijek imati utjecaj na povijest i razvoj našeg kontinenta i našeg svijeta... i da u najmanju ruku, moramo prihvatiti da se dogodio zato što su ljudi poput nas dopustili da se dogodi. Odabrali su provoditi genocid niz godina iako su mogli postupiti drugačije. Holokaust zapravo nije bio neizbježan”.

(Bruchfeld, S., Levine P.: „Pričajte to svojoj djeci... O holokaustu u Europi 1933.-1945.”, Srednja Europa, Zagreb, 2018.)

O predavačima:

Tonči Bilić, dirigent, diplomirao na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, u klasi profesora Pavla Dešpalja. Kao student imao je dirigentski debi u HNK Zagreb s multimedijalnim projektom „Osman”. Na Splitskom ljetu dirigirao je Wagnerovog „Letećeg Holandeza”, u HNK Rijeka dirigirao je „Nabuccom”, „Traviatom”, „Rigolettom”. Suradivao je sa Simfonijskim orkestrom HRT-a, Zagrebačkom filharmonijom, radio s uglednim orkestrima u Beču, Bratislavi, Budimpešti, Wrocławu. Bio je intendant HNK u Splitu i umjetnički direktor **Splitskog ljeta**.

dr. sc. Danijel Vojak, viši znanstveni suradnik u Institutu društvenih znanosti „Ivo Pilar”. Diplomirao, magistrirao i doktorirao povijesne znanosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Radio na istraživačkom projektu „Manjinske skupine i njihova uklopljenost u postojeći sustav. Radio je i u Odjelu za medije HHO-a. Fokus njegova istraživanja je povijest Roma u Hrvatskoj, napose njihovo stradanje za vrijeme Drugog svjetskog rata. Objavio je pet knjiga i šezdesetak znanstvenih radova u

međunarodnim i domaćim znanstvenim publikacijama. Vodio je i surađivao na više međunarodnih znanstvenih projekata.

Loranda Miletić, povjesničarka i povjesničarka umjetnosti. Radila kao nastavnica povijesti u školi. Od 2004. godine zaposlena u Agenciji za odgoj i obrazovanje, u Zadru, na mjestu više savjetnice za nastavu povijesti. Zadužena je za pružanje savjetodavne podrške i provođenje kontinuiranog stručnog usavršavanja učitelja i nastavnika povijesti u Dalmaciji. Članica je hrvatskog izaslanstva u Međunarodnom savezu za sjećanje na holokaust (IHRA) te sudjeluje u proučavanju i učenju o holokaustu u RH, što uključuje organiziranje seminara i stručnih skupova te sudjelovanje u međunarodnim projektima.